

בענין עשתה התורה סייג לדבריה

אלול תשי"ע

שעושים בחצרות אע"פ שהוא בבנין ואינו עץ נטוע הרחקה יתירה שנא' כל עץ וכו'. ומדסתם הרמב"ם את דבריו ולא הדגיש באיסור בניית אכסדראות של עץ במקדש שלוקין עליו דייק המג"מ דבאמת אין לוקין על לאו זה משום דמדרבנן הוא דמיתסר וקרא אסמכתא בעלמא היא. וכן דייק ר"א מזרחי (דברים טז: כא) מהא דכתב הרמב"ם שנאסר כל בנין של עץ אע"פ שאינו עץ נטוע מהרחקה יתירה שהוא איסור מדרבנן דאילו מדאורייתא לא מצינו שאסרה דבר משום הרחקה וכן בא המזרחי לידי בטוי במקו"א (ויקרא כא: יב) והעמיד דכל הגזירות אינם אלא מדרבנן ולא מדאורייתא בהא דדרשין מדכתיב ומן המקדש לא יצא דאין כה"ג יוצא אחר המיטה אם מת לו מת (ועי' משי"כ בזה לקמן אות ד). ועפ"ז י"ל דהמג"מ כאן ולעיל (אות א') אזיל לשיטתו דיסבור כהר"א דלא אמרי' שיש גזירה מדאורייתא להרחיק אדם מן האיסור.²³ האמנם את זה מצאתי בספר סדר משנה (ע"ז פ"ו ה"ט אות ג') להרה"ג בנימין וואלף באסקוויץ זצ"ל (ומובא בקיצור במנ"ח סוף מצווה תצ"ב) שכתב לחלוק על דבריהם והכריע דלעולם סובר הרמב"ם דאיסור דאורייתא הוא ואעפ"כ שפיר כתב הרמב"ם דנאסר משום הרחקה יתירה שלא יבוא לנטוע עץ ממש במקדש דמצינו איסורים דאורייתא שהם בגדר הרחקה. וכתב לדוגמא את דברי הרמב"ם (ספה"מ ל"ת ד') שהזהירנו מעשות צורות מיני בע"ח מן העצים והאבנים והמתכות וזולתם ואע"פ שלא ייעשו להעבד וזו הרחקה מעשות הצורות בכלל כדי שלא יחשוב בהם מה שיחשבו הסכלים שהם עע"ז שיחשבו כי לצורות כוחות ואעפ"כ נתבאר ברמב"ם (ע"ז פ"ג ה"י) שלוקין עליהם וא"כ מוכח שאיסורם מדאורייתא הוא ומזה מצינו שיש הרחקה מדאורייתא.

ג) ובאמת כבר העיד על זה החסיד רבינו יונה (שערי תשובה שער ג' אות פ') וראוי להעתיק מדבריו הקדושים: "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו -" (ויקרא יח: ו) כל קירוב בשר אסור כגון הנגיעה בידי אשת איש ופי' "לגלות ערוה" כי הקירבה מביאה לידי ערוה. וכי תאמר בלבבך איפה נמצא בכתוב כי גדרה התורה גדרים כי תאמר אשר אסרה מגע יד ליד להיות גדר לעבירה? נשיבך דבר הנה במצוות הנזיר אשר עיקר נזירותו פן ישתה וישכח מחוקק או יתעהו רוח זנונים אמרה התורה (במדבר ו: ד) מכל אשר יעשה מגפן היין וגו' וכל זה לגדר והרחקה ממשותה היין וכן אמרו רבותינו זכרונם

23 אלא דא"כ אמאי הוצרך המג"מ להוכיח בדעת הרמב"ם שאיסור בנין של עץ במקדש דרבנן הוא מדלא כתב עליו הרמב"ם דלוקין הוי"ל להוכיח כן כמו שדייק הרא"ם משום שכתב הרמב"ם שהרחקה יתירה היא. ויל"ד.

א) הורה לנו הרמב"ם (מאכ"א פ"א ה"א) מצוות עשה לידע הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודג וחגב שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן שנאמר (ויקרא כ': כ"ה) והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ונאמר (ויקרא י"א: מ"ז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל.²¹ עכ"ל. ובספה"מ (מ"ע קמ"ט וכ"ה בספר החינוך מצווה קנ"ג) ובמנין המצוות הקצר שבריש הלכות מאכלות אסורות כתב הרמב"ם דמ"ע היא לבדוק בסימנים להבדיל בין הטמא לטהור. האמנם שכתב המגיד משנה שם בכוונת הרמב"ם שהוא בא להוסיף מ"ע על מניעת אכילת המינים האסורים אבל בצפנת פענח (על הרמב"ם ועה"ת) מדייק מלשון הרמב"ם שהמצווה היא הידיעה (או הבדיקה) ממש ולא רק לאסור אכילת המינים האסורים באיסור עשה. וכתב הצ"פ שנצטוונו על הידיעה בסימני הבהמות מפני התקלה. וכדבריו של הצ"פ מבואר בתורת כהנים (סו"פ שמיני מובא ברש"י ויקרא) וז"ל ולמה בא להבדיל לא בלבד השונה אלא בידע אי זה טמא ואי זה טהור ע"כ ומבואר שנצטוונו על הידיעה. ומה שכתב הצ"פ שהוא מפני התקלה כך כתב הראב"ד בפירושו על הספרא שם וזהו לשונו ככתבו לא נכתבו אלא להבדלה בלבד שחייב אדם להכיר אותם ולבדיל בין הטמאים והטהורים שלא לשנות בפיו בלבד אלא שידע ויכיר אי זה טמא ואי זה טהור וכל זה כדי שלא יטעה במעשה שלא יתיר את האסור ושלא יאסור את המותר. עכ"ד. הרי מבואר כדברי הצ"פ שהתורה צוה לנו לידע ולהכיר בסימני הטהרה שלא נבא ח"ו לידי טעות והיינו תקלה. ומבואר לדברי הצ"פ והראב"ד שהתורה חש לתקלה ולכן צוה עלינו דבר זה כסייג לתורה כדי להרחיק את האדם מן העבירה.²²

ב) עוד כתב הרמב"ם (ע"ז פ"ו ה"ט-ה"י) הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה וכו' הרי"ז לוקה שנאמר (דברים טז: כא) לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך וכו' ואסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך

21 ויל"ע קצת אמאי הקדים הרמב"ם הפסוק המאוחר ואיחר הפסוק המוקדם.

22 והנה מה שימאן המג"מ לפרש דברי הרמב"ם באופן כזה צ"ע דהרי מפורש הוא בתו"כ שיש מצווה על ידיעת הסימנים ולכאוי י"ל שהמג"מ הסביר את התו"כ כמשי"כ רבינו הלל שם וז"ל ולמה בא להבדיל לא בלבד השונה אלא היודע וכו' כלומר למאי איצטרך למיכתב להבדיל אלא להכי אתא לאשמועינן לא בלבד השונה דהיינו השונה במשנה דמקבל שכר אלא בידע להבדיל בין טהור לטמא נמי עכ"ל. ולפי דבריו אין כוונת הספרא ליתן מצווה על ידיעת הסימנים אלא בא להשמיענו דמלבד מה שמקבל שכר על לימוד הענין גם יקבל שכר על ידיעת הענין. וצ"ע.